

Valorisatieverslag

Master thesis Onderwijswetenschappen 2017-2018

Student: Marianne den Hertog

Studentnummer: 4159616

Datum: 25-06-2018

Lesgeven aan (hoog)begaafde leerlingen in de reguliere klas

Hoe kunnen we (hoog)begaafde leerlingen motiveren?

Er komt steeds meer aandacht voor (hoog)begaafde leerlingen in het reguliere basisonderwijs. Toch zijn (hoog)begaafde leerlingen lang niet altijd gemotiveerd. Er blijkt zelfs sprake te zijn van onderpresteren onder (hoog)begaafde leerlingen. Leerkrachten geven aan het lastig te vinden om hiermee om te gaan. Hoe kunnen we deze leerlingen motiveren? Bij onderzoekswerkplaats POINT013 in Tilburg wordt onderzoek gedaan naar hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. In dit onderzoek stond de motivatie van (hoog)begaafde leerlingen in het regulier basisonderwijs centraal.

Onderpresteren komt vaak voor bij (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs. Onderzoekers spreken zelfs van 15% tot 50% van (hoog)begaafde leerlingen die onderpresteren. De leerlingen kunnen dan wel hoger presteren, maar dóen het niet. Een mogelijke oorzaak hiervan is een ongemotiveerde houding van de (hoog)begaafde leerlingen. Ze vervelen zich in de reguliere klas en vinden de stof te makkelijk. Hoog tijd om ons te beraden over de vraag hoe we (hoog)begaafde leerlingen kunnen stimuleren in de motivatie!

Zelf-determinatie theorie

De zelf-determinatie theorie leert ons meer over hoe we leerlingen kunnen

motiveren. De theorie stelt dat we in het onderwijs drie behoeften van de leerlingen moeten ondersteunen. Hoe meer het onderwijs gericht is op het ondersteunen van deze behoeften, hoe meer gemotiveerd leerlingen zullen zijn.

De drie behoeften van de leerlingen zijn: autonomie, competentie en verbondenheid. De behoefte aan **autonomie** betekent dat leerlingen het gevoel willen hebben dat ze zelf kunnen kiezen wat er in het onderwijs gebeurt. De leerlingen willen inspraak hebben in welke taken ze uitvoeren en hoe ze die uitvoeren. De behoefte aan **competentie** is dat de leerlingen het vertrouwen hebben dat ze de taken in de klas aankunnen. Ze hebben het gevoel dat de

Ondersteun behoeften leerlingen → Motivatie

taken niet te moeilijk zijn. **Verbondenheid** betekent dat de leerlingen het gevoel willen hebben dat ze erbij horen in de klas. De leerlingen hebben behoefte aan een veilig klimaat in de klas waarin ze gewaardeerd worden door hun klasgenoten.

De zelf-determinatie theorie onderscheidt ook verschillende vormen van motivatie, waaronder: intrinsieke, extrinsieke motivatie en a-motivatie. Leerlingen zijn **intrinsiek gemotiveerd** wanneer zij een taak willen uitvoeren zonder dat daar een beloning aan vast zit. De leerling wil de taak bijvoorbeeld uitvoeren omdat hij of zij het interessant vindt. De intrinsieke motivatie is het meest gunstig voor de resultaten van de leerlingen. Bij **extrinsieke motivatie** zijn de leerlingen gedreven vanwege de beloning die aan de taak vast zit, bijvoorbeeld een bepaald cijfer. **A-motivatie** is aanwezig bij een leerling als de leerling zowel niet intrinsiek als extrinsiek gemotiveerd is.

Nieuw onderzoek

De zelfdeterminatie theorie stelt dat alle leerlingen gemotiveerd worden wanneer er behoefte-ondersteuning plaats vindt in het onderwijs, dus ook (hoog)begaafde leerlingen. Maar er is nog nooit onderzocht of deze theorie ook geldt voor (hoog)begaafde leerlingen. Zijn er verschillen tussen de niet (hoog)begaafde leerlingen en de (hoog)begaafde leerlingen? Is het verband tussen de ondersteuning van de behoeften van de leerlingen en de motivatie hetzelfde voor de twee groepen?

Om dit te onderzoeken zijn vragenlijsten afgenomen onder leerlingen in de bovenbouw van het basisonderwijs.

De vragenlijst bestond uit verschillende vragen over de motivatie van de leerlingen en over of zij ondersteuning van de behoeften ervaren. In totaal hebben 1859 deze vragenlijsten ingevuld. De leerlingen zitten op scholen die zijn aangesloten bij POINT013. POINT013 is een onderzoekswerkplaats waarin onder andere leerkrachten, Pabo's en wetenschappers samenwerken om betekenisvol onderzoek te doen naar passende begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen. 87 procent van de leerlingen die deelnamen aan het onderzoek was niet (hoog)begaafd. Ongeveer 13 procent van de leerlingen was wel (hoog)begaafd. Dit percentage is te vergelijken met het percentage leerlingen dat na de basisschool naar vwo gaat.

Wat blijkt?

Uit het onderzoek blijkt dat de zelfdeterminatie theorie inderdaad geldt voor de groep (niet) hoogbegaafde leerlingen. In figuur 1 is te zien dat er verschillende verbanden zijn gevonden tussen de aspecten van de ondersteuning van de behoeften en motivatie. De groene pijlen geven een positief verband aan. Een voorbeeld: hoe meer de leerlingen competentie ervaren, hoe groter de intrinsieke motivatie is. De rode pijlen geven een negatief verband aan. Een voorbeeld daarvan is: hoe meer de leerlingen verbondenheid ervaren, hoe kleiner de a-motivatie is.

In figuur 2 zijn de verbanden te zien tussen de ondersteuning van de behoeften en motivatie bij (hoog)begaafde leerlingen. Het is opmerkelijk dat niet alle verwachte de verbanden uit de zelf-determinatie theorie niet gevonden zijn bij de groep

Figuur 1. Gevonden verbanden voor niet (hoog)begaafde leerlingen

Figuur 2. Gevonden verbanden voor (hoog)begaafde leerlingen

(hoog)begaafde leerlingen. Bij de (hoog)begaafde leerlingen geldt dat ondersteuning van competentie en verbondenheid in het onderwijs geen invloed heeft op de motivatie van de leerlingen. Alleen de autonomie voorspelt de motivatie van de (hoog)begaafde leerlingen.

Wat betekent dit?

Deze verschillen tussen de niet (hoog)begaafde leerlingen en (hoog)begaafde leerlingen geven aan dat voor de motivatie van (hoog)begaafde leerlingen vooral autonomie belangrijk is. Om onderpresteren of een ongemotiveerde houding bij (hoog)begaafde leerlingen tegen te gaan, moet het onderwijs dus vooral gericht zijn op de autonomie van de leerlingen.

Autonomie in het onderwijs

Hoe kunnen we ons onderwijs zo inrichten dat de (hoog)begaafde leerlingen meer autonomie ervaren? Een aantal tips¹:

- Onderzoek wat de leerlingen leuk vinden en graag willen doen.

Gebruik dat als uitgangspunt van wat je in de lessen doet.

- Moedig leerlingen aan om meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces, bijvoorbeeld door doelen op te stellen waar de leerlingen zelf taken voor kunnen selecteren. Geef de leerlingen keuzes in taken die ze kunnen uitvoeren.
- Leg uit waarom de leerlingen bepaalde taken moeten doen. Ze moeten de taken niet uitvoeren omdat ze een goed cijfer moeten halen, maar omdat het belangrijk is voor...?
- Wees niet dwingend in het taalgebruik naar leerlingen, zoals 'je moet dit doen', maar geef de leerlingen de keuze, zoals 'het is jouw keuze'.

Kortom: gebruik deze tips om (hoog)begaafde leerlingen autonomie te laten ervaren en hen te motiveren!

¹R. A. Kusrkar, G. Croiset & Olle Th. J. Ten Cate (2011) Twelve tips to stimulate intrinsic motivation in students through autonomy-supportive classroom teaching derived from Self-Determination Theory, *Medical Teacher*, 33(12), 978-982, DOI: 10.3109/0142159X.2011.599896

Bijlage I

Abstract masterthesis

Als oorzaak van onderpresteren van (hoog)begaafde leerlingen in het regulier basisonderwijs wijzen onderzoekers vaak naar de ongemotiveerde houding. Een lage motivatie van (hoog)begaafde leerlingen zou kunnen betekenen dat zij niet worden ondersteund in hun onderwijsbehoeften. Echter, beperkt onderzoek heeft zich op dit onderwerp gericht. In dit onderzoek is de motivatie van (hoog)begaafde en reguliere leerlingen in relatie tot behoeftesatisfactie onderzocht. De *Self-Determination Theory* is gebruikt om drie onderzoeksvragen te formuleren: 1) In hoeverre verschillen de groepen leerlingen in intrinsieke, extrinsieke en a-motivatie? 2) In hoeverre verschillen de groepen leerlingen in autonomie-, competentie- en verbondenheidsatisfactie? 3) Is de relatie van behoeftesatisfactie en motivatie verschillend voor de groepen? Een kwantitatief survey-onderzoek is onder 1581 reguliere leerlingen en 245 (hoog)begaafde leerlingen uitgevoerd. Multilevelanalyses lieten verschillen zien in behoeftesatisfactie en motivatie tussen (hoog)begaafde leerlingen en reguliere leerlingen. Uitkomsten bevestigden daarnaast de *Self-Determination Theory*: Motivatie van leerlingen werd door autonomie-, competentie- en verbondenheidsatisfactie voorspeld. Echter, dit onderzoek heeft aangetoond dat motivatie van (hoog)begaafde leerlingen alleen door autonomiesatisfactie wordt voorspeld. Op basis hiervan zijn praktische implicaties gegeven voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen en zijn er suggesties gegeven voor vervolgonderzoek.

Keywords: (hoog)begaafde leerlingen, Self-Determination Theory, intrinsieke motivatie, extrinsieke motivatie, a-motivatie, autonomiesatisfactie, competentiesatisfactie, verbondenheidsatisfactie, behoefte-ondersteunend onderwijs, primair onderwijs